

נועם שיח

מאת אב"ד סאנטוב שליט"א

עבדו את ה' ביראה

פניני נועם שיח - ב

שמיני תשפ"א

מכון אפריון לשלמה

לייקווד תשפ"א

כל הזכויות שמורות

למכון אפריון לשלמה

להוצאת שיחות הרב שלמה זלמן פרידמן שליט"א

אב"ד סאנטוב - לייקווד

הרב פנחס בידרמן - הרב נתן נטע פרוש

9996551.z@gmail.com

לקבל גליונות, לנדב גליונות, ולהערות

נא לפנות להנ"ל

קונטרס זה נדבת

הנגיד החסיד המפואר

מו"ה פנחס וואלהענדלער הי"ו

אב"י בלייקווד

לע"נ אביו הגאון הגדול המפורסם

הרב יהושע העשיל ב"ר שמואל מאיר זצ"ל

בעמח"ס "גופי הלכות" ושא"ס

ולע"נ חמיו הרה"ח המפואר

מו"ה שמואל אהרן ב"ר ישראל איסר ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

עבדו את ה' ביראה

פניני "נועם שיח" - ב

מלוקטים מהגליונות שי"ל במשך השנים - עם הוספות חדשות

וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם (ויקרא ט', כ"ד)

בפסוק נאמר (תהלים ב', י"א): עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. איתא אימרא נפלאה מאת ק"ז הגה"ק בעל "שמן רוקח" זי"ע אב"ד סאנטוב, דהנה יש יראה מאהבת הבורא ויש יראה מחמת עונש. והנה הירא מעונש, אם בא עליו איזה עונש, יצטער בזה מאד, כי זה יראתו תמיד שלא יגיע עליו איזה עונש. אבל הירא מאהבה, אם יבואו עליו יסורים מקבלם בשמחה, שהמה לנכיון עונותיו.

ובזה יובן דברי הכתוב "עבדו את ה' ביראה", ומפרש אה"כ את דבריו – איזה יראה אמרתי, ואמר "וגילו ברעדה", שאף אם יבואו עליו חס ושלוה איזה רעדה, יגיל וישמח כנ"ל.

בפסוק נאמר (ויקרא ט', כ"ד): וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם. מיתאמרא בשם צדיקים, "וירא כל העם" – כשיש לאדם יראת שמים ("וירא" מלשון "יראת שמים"), "וירונו" – על ידי כך יכולים לבוא לידי שמחה ("וירונו" מלשון "רינה"), כי אין שמחה כשמירת התורה הק' וקיום המצוות, וכמאמר נעים זמירות ישראל (תהלים י"ט, ט'): פקודי ה' ישרים משמחי לב, "ויפלו על פניהם" –

וכשזוכים לקיים המצוות כתיקונם, יכולים גם לבוא לידי ענוה, שכן כידוע "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי ט"ז, ה'), וכשזוכים לקרבת אלקים, מכירים ויודעים שאין לאדם משלו כלום, וכל מה שיש לו הכל הוא מכוחו יתברך שמו, ובכך אין לו להתגאות כלל, נמצא שעל ידי המדה של "יראת שמים" זוכים לכל טוב, שמחה וענוה והשראת השכינה.

ובכך יובן מאמר חז"ל (מס' ברכות דף ו' ע"ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין", שכן אנשים אוהבים מאוד להימצא בקירבת זה ששמח תמיד ואינו מחזיק עצמו לכלום רק מתהלך במדת הענוה ומוכן לשמוע מכל אחד מה שיש לו לומר, לא רק להשמיע לשני מה שיש לו לומר...

מספרים, שיהודי ת"ח אחד הלך פעם אחת בשבת קודש ברחוב העיר, וראה שיהודים שהם רחוקים מיהדות רח"ל מחללים את השבת. היהודי הת"ח נחרד מאוד למראה עיניו, ומעמקי לבו החל להרצות בפניהם את מאמרי חז"ל בשכר השומר שבת, ולהיפך בעונש המחללה, ואף נתן להם שיחת מוסר חריפה ביותר, והללו נתעוררו מאוד לשמע דבריו הנרגשים היוצאים מן הלב, והבטיחוהו שהם מתחרטים על משוגתם והם עושים תשובה על עוונם, ומעתה שמור ישמרו את השבתות.

באמצע השבוע, הגיעו הללו לבית אותו הת"ח, ונתנו לו סכום כסף נכבד, וביקשו ממנו שיתפלל עליהם אל הקב"ה שיקבל את תשובתם ויסלח להם על עוונם.

לימים נצרך אותו ת"ח לסכום כסף גדול, ולפתע עברה מחשבה במוחו, הלא חז"ל אומרים (מס' עירובין דף י"ט ע"א) שרשעים אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה, אלך נא ואשובה אל מקומי הראשון, ואבדוק אחר מעשיהם של אותם מחללי שבתות לשעבר, וכולי האי ואולי...

וממחשבה למעשה, בשבת הבאה הוא חזר לאותו מקום ולדאבנו הוא ראה את אותם פורקי עול יושבים באותו מקום כלשעבר ומחללים את השבת רח"ל, ואז התחיל תיכף להוכיחם בשבט מוסר ולזרזם ולעוררם על שמירת שבת – אך הפעם נכזבה תוחלתו, ולא רק שלא קבלו את דבריו, אלא הם עשו שחוק וליצנות ממנו ומדבריו, וביזוהו כאחד הריקים, ובשלב מסויים אף קמו להכותו במקל חובלים מכה רבה, והוצרך לברוח משם בעור שיניו כל עוד נפשו בו, ותהי נפשו לשלל...

לאחר המאורע הזה, ניגש הת"ח לרבו ושח בפניו את כל אשר קרהו, ושאל את רבו: מאי שנא פעם זה מהפעם הקודמת, למה בפעם הקודמת פעלו דבריי על אזנם, ומשאזנם נעשה קשוב לדברי ההתעוררות שבפי, נפתח אף לבם האטום, והחלו לפשפש במעשיהם, וקיבלו על עצמם לשוב בתשובה ולשמור את השבת, ולא נתקררה דעתם עד שאף נתנו לי סכום כסף נכבד שאתפלל עליהם שיתקבל תשובתם בשמים – ולא כן היתה בפעם הזאת – לא די שדבריי לא עשו רושם כלל ולא פעלו את פעולתם, אלא אף גם נחלתי בזיונות עצומים.

השיב לו רבו: טעם הדבר פשוט מאוד, לפי שבפעם הראשון חשבת על השי"ת, ובפעם השניה חשבת על הכסף...

בפסוק נאמר (שמות י"ד, י'): ויראו מאד ויצעקו. מפרש ה"מאור ושמש", הם צעקו על עצם היראה מהמצריים, לבם דאב על אשר מתיראים הם מפני בשר ודם, שכן ירא שמים אמיתי בוש ונכלם הוא מלהתיירא מפני דבר, פרט להקב"ה.

ידוע מה שאמרו חז"ל (מס' ברכות דף ל"ג ע"ב): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מיתאמרא בשם צדיקים, "הכל בידי שמים" – לדון ולהחליט אם מגיע לו שימלאו בקשתו שהוא מבקש משמים או לא, שכן לא לכל דבר האדם זכאי שימלאו בקשתו, "חוץ מיראת שמים" – שאם אדם מבקש משמים שיתנו לו יראת שמים, אין בודקין אחריו, אלא מיד נותנים לו את היראת שמים שהוא ביקש...

בפסוק נאמר (במדבר י"ט, ב'): אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול.

המגיד הק' מקאז'ניץ זי"ע בספר "עבודת ישראל" מפרש בדרך צחות, "אשר אין בה מום" – אותם שאינם רואים בעצמם שום חיסרון, וכל מה שהם עושים הוא כשר וישר בלי שום פגם, הללו הם מאותם ש"לא עלה עליהם עול" – שאין עליהם עול של יראת שמים אמיתית...

בפסוק נאמר (בראשית כ"ז, כ"ח): ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ.

והנה באמת צריכים להבין, והלא גם את עשיו בירך יצחק שיוזכה לטל השמים ומשמני הארץ, וכמו שנאמר בהמשך (שם, ל"ט): ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל, נמצא שבברכת יצחק הושוּוּ יעקב ועשיו, שכן שניהם התברכו מיצחק ב"טל השמים ומשמני הארץ", ובמה נתייחדה איפוא הברכה ליעקב יותר מעל אחיו עשיו.

ברם כשנדייק היטב, נמצא, דבעוד שאצל יעקב הקדים יצחק את "טל השמים" ל"משמני הארץ", אזי אצל עשיו הקדים "משמני ארץ" ל"טל השמים".

וכך היתה הכוונה בברכת יצחק ליעקב "ויתן לך אלוקים מטל השמים ומשמני הארץ" – קודם בירכו ב"טל השמים" המרמזים לדברים שמימיים, תורה ויראת שמים, ורק אח"כ בירכו ב"משמני הארץ" – הרומזים לארציות, כי הראשון במעלה הוא התורה, ואח"כ את הארציות – גשמיות, לקיים את הגוף כדי שיוכל ללמוד את התורה הקדושה ולקיים מצוותיה.

אמנם בברכת יצחק לעשיו נאמר "משמני הארץ ומטל השמים", קודם בירכו ב"משמני הארץ", שהוא הגשמיות, ורק אח"כ ב"טל השמים", שהוא הרוחניות, ודבר זה יפה לבני עשיו שמקדימים את הגשמיות לרוחניות, אמנם אנו כבני יעקב, יש לנו להקדים את הרוחניות לגשמיות.

פעם הגיע חסיד אחד שהיה מודרני לבית מדרשו של הרה"ק מבעלזא זי"ע, ובעוד שה"יושבים" הלכו עם הכפתור הראשון בחולצה פתוח וגרביים קשורות – הויזן זאקן, אזי הוא הלך כמנהג הדייטשן, הכפתור הראשון סגור יפה והמכנסיים למטה בלא קשירה, כשראהו הרבי, אמר לו תוכחת מוסר באהבה מוסתרת, "החסידים שלי, אני מכנים להם הרבה יראת שמים דרך הכפתור הפתוח והכל נופל בפנים ואינו יכול לצאת כי המכנסיים שלהם סגורים, ולאט לאט היראת שמים מחלחל בלבם פנימה, ואתה איפכא מסתברא, עד שאני כבר מצליח להכניס אצלך קצת יראת שמים דרך הכפתור הסגור, הרי זה נופל מהמכנסיים הפתוחים..."

מספרים שבעת המלחמה הנוראה היו יהודים שהיו כה רחוקים מיהדות, עד שהגויים – הם הזכירו להם שהם יהודים... ועל זה אומרים הברכה "שלא עשני גוי" – שאהיה יהודי ואזכור כן מעצמי, לא שהגוי יעשה אותי ליהודי...

ועל דרך זה מסופר, שאחד אמר פעם לחתן: דאג לכך שתהיה יהודי ירא וחרד לדבר ה' מעצמך, כדי שתוכל לברך את הברכה "שלא עשני אשה" – שלא אשתך – היא זו שעשתה אותך ליהודי ירא שמים...

הרה"ח הישיש ר' יהושע יאקאבאוויטש ז"ל – כשהגיע להתגורר באמריקא – נעשה חסיד מופלג דבוק בזקן האדמורי"ם – כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א. פעם בעת שר' יהושע

שהה באנטווערפען, נכנס אל כ"ק הרה"ק רבי יענקעל'ע מפשעווארסק זי"ע, ושאלו הרה"ק, "היכן אתה מסתובב באמריקא? היכן אתה מתפלל?", השיב לו "אצל הרבי מראחמיסטריווקא". אמר לו רבי יענקעל'ע "אתה עושה דבר מאוד טוב, אני מכיר אותו – את הרבי מראחמיסטריווקא שליט"א – היטב היטב, כשהייתי מגיע לשיכון סקווירא, הייתי מתאכסן בביתו, הוא תלמיד חכם גדול מאוד וירא שמים אמיתי"...

נעים זמירות אומר (תהלים ל"ד, י"ב): לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם. ולכאורה יש להבין, אם רוצים לומר דבר טוב למישהו, לחזקו ולעודדו, האם נכון הדבר שיאמרו לו "בני – לך מכאן?! – לכו בנים" – והלא נכון היה יותר לומר "בואו בנים" – בואו לכאן – תתקרבו אלי, אני רוצה לומר לכם משהו טוב – "יראת ה' אלמדכם".

אלא נראה לומר, דהנה כשבחור יושב בבית המדרש – בד' אמות של הלכה – וכי "חכמה" הוא להיות "ירא שמים"? הרי הוא יושב במקום שכולו תורה ותפילה, כמעט שאין לו סיבה לצאת לרחוב, יש לו מגידי שיעורים מובחרים ביותר, הוא חי באוירא דקדושה עשרים וארבעה שעות ביממה, ובודאי שבאופן זה הבחור הוא "ירא שמים", הלא אין מי שיפריע לו!

ברם "החכמה" הוא, כשצריכים לצאת מן הישיבה, וסוגרים את הגמרא. לפני חודשיים הורה הרבי "לכו בנים" – כל הבחורים יצאו מהישיבות ויחזרו לביתם! – עכשיו הוא שעת המבחן להבחור מהי מידת היראת שמים שלו! כעת מתחילים הנסיונות – כשמגיע

הביתה איך הוא מתנהג שם, האם הוא מכבד את הוריו, האם הוא מכבד את אחיו ואחיותיו, האם הוא עוזר בבית, איך הוא הולך ברחוב, ואיך הוא מתפלל ומתי הוא מתפלל – כשנמצאים בין כותלי הישיבה אין לו נסיון של "כיבוד אב ואם", בערב שבת מתקשרים לבית, שואלים בשלום ההורים, מבקשים אָ פָּאָר דולר, אומרים איזה ווארט על הסדרה, ומספרים איזה סיפור קטן, און יוצא געווען! לא כן כעת כשיושבים בבדידות בבית אחד עם האבא והאמא האחים והאחיות, וכל אחד הולך על העצבים של השני – מ'קריכט איינער דעם צווייטן אויף די נערוון, כעת מתחיל העבודה הקשה לעמוד בנסיון כראוי...

וזהו שאמר דוד המלך: "לכו בנים" – כשיוצאים מן הביהמ"ד או הישיבה, אָז "שמעו לי" – "יראת ה' אלמדכם" – בזמן הזה הוא המבחן האמיתי להבחור אם הוא באמת ירא שמים, איך הוא מתנהג בבית, איך הוא מסתדר עם האבא והאמא האחים והאחיות, איך הולך ברחוב, ובזה נמדד מידת היראת שמים האמיתית שלו. (מתוך דרשה בעת תקופת ה'קורונה' בשנת תש"פ לכלל הבחורים דחסידי וויז'ניץ)

סיפר כ"ק אדמו"ר מתולדות מרדכי שליט"א במסיבת "מלוח מלכה" לבית חינוך לבנות מסויים בעיר לייקווד:

בבית חינוך לבנות מסויים, רצו ההנהלה לשנות איזה דבר בענין הנהגת המוסד – דבר הנוגע לחינוך הבנות – ודנו בזה בכובד ראש. לאחר שהחליטו שצריכים לשנות את הדבר, הלכו חברי ההנהלה אל נשיא המוסד, והציעו בפניו את רצונם לשנות איזה דבר בבית חינוך ההוא, וביקשו ממנו את הסכמתו על כך.

כששמע נשיא המוסד את הדברים, אמר להם שיחזרו אליו בעוד יומיים. כשהביעו בפניו את תמיהתם, שאינם מבינים למה אינו יכול להשיב להם באותו יום על כך – אמר להם נשיא המוסד: החלטה כזה הנוגע לחינוך של בנותינו – בנות ישראל – אינני יכול להשיב עליו מבלי להתענות קודם יום שלם! מחר – הלא יש לי ברית – ולכך אינני יכול להתענות, ורק למחרת הברית אוכל להתענות ולהשיב לכם, ולכן אמרתי לחזור אלי בעוד יומיים...

התפעלתי מאוד מהסיפור הזה, ולאחר הדרשה ניגשתי להרבי מתולדות מרדכי שליט"א, וביקשתי ממנו שיגלה לי באיזה מוסד מדובר, ומי הוא נשיא המוסד. השיב לי, שמדובר בבית חינוך לבנות דחסידי סאטמאר בווייליאמסבורג, ונשיא המוסד הלא הוא כ"ק האדמו"ר רבי זלמן לייב טייטלבוים שליט"א מסאטמאר...

הנה אמרו חז"ל (מס' קידושין דף ל' ע"ב): בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, שמעתי בשם הגה"ק מסאטמאר זי"ע, דהנה התבלין נותן טעם בהאוכל, והנה אם ניקח למושל את המושג של "חופש" – כשאדם יוצא לנפוש קצת מעמל יומו ומטרדותיו הרבות, אם האדם לא לומד כלום באותו יום, הרי בסוף ה"חופש", אם יש לו קצת יראת שמים, הוא לא מרגיש טוב באותו יום כי הוא מרגיש שחסר לו משהו, אבל אם הוא לומד משהו, הרי התורה הזו שלמד נעשית תבלין להחופש שלו ועושה לו גישמאק, וזהו "בראתי יצר הרע", שלפעמים עייפים ונוסעים לחופש, "בראתי לו תורה תבלין", שכאשר הוא לומד תורה יש לו תבלין טוב להחופש שלו...

שמעתי עובדא נפלאה ביותר מידידנו המשפיע המפורסם הרה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א משגיח רוחני בישיבת אלכסנדר, מהיושבים ראשונה בקרית מלך רב קרית וויז'ניץ בני ברק, וכך סיפר:

פעם אחת בעת ששהה בחדרו של פוסק הדור הגאון האדיר מרן בעל "שבט הלוי" זצוק"ל, נכנס יהודי אחד עם שאלה – היהודי לא היה דר לא בבני ברק ולא בירושלים – הוא היה גר בקיבוץ, ואם היו נקלעים לביתו מן הסתם לא היו שותים אצלו אפילו כוס מים. היהודי הזה שאל את בעל "שבט הלוי" שאלה – אבל לא סתם שאלה – אלא שאלה מיוחדת ומרוממת הראוי לאחד מבני העלייה שבדור לשאול.

כשגמר להרצות את שאלתו, הסתכל עליו ה"שבט הלוי" בתימהון מהולה בהערצה עצומה, ומתוך התרגשות הוא שואל את האדם: האם אני יכול לשאול אותך שאלה, והסכים הלה, ואז אמר לו ה"שבט הלוי": הרי שאלה כזאת לא היה שואל אפילו אברך כולל היושב ולומד כאן באחד מהכוללים הרבים בבני ברק, והלא שאלה זו מתאימה לאחד מבני העלייה שבדור לשואלה, אני מבקש ממך – אמור לי – במה זכית – איך מגיע אצלך כזה דרגה של יראת שמים.

השיב היהודי: אני גר בריחוק מקום מכאן, אני גר בקיבוץ, אמנם אני בא בכל ליל שישי לשמוע את השיעור של הרב, ואני מקפיד מאוד שלא לחסר אפילו שיעור אחד – את שפת האידיש אינני מבין כל כך טוב – מה שאני מבין הרי טוב, ומה שאינני מבין אז לא, אמנם שמיעת השיעור משפיע עלי מאוד, וכנראה שזה מה שגרם לי להגיע לדרגה נשגבה זו של יראת שמים כדברי הרב...

כשסיים להרצות את דבריו, קם ה"שבט הלוי" וצוק"ל ממקומו, וניגש לאותו יהודי, וחיבק אותו באהבה והתרגשות עצומה, ואמר לו: אשריך אשריך! אשריך ואשרי חלקךך!...

הגאון הצדיק רבי יהודה זאב סגל זצ"ל ממנצ'סטר סיפר פעם לתלמידיו: הגאון רבי יוסף שמואל זצ"ל רבה של פרנקפורט ומחבר הגהות הש"ס, היה גאון אדיר בדורו, ואחר פטירתו קיבלו תלמידיו שימשיכו לימודם בצוותא באותו בית מדרש.

יום אחד באמצע הלימוד ראו פתאום את רבם הנפטר עומד אצל שולחנו, והשתוממו, עד שאמר להם: אל תפחדו, אבאר לכם סיבת ביקורי אצלכם. "כשבאתי לעולם העליון פסקו לי לישב בגן עדן אצל השל"ה הק', אך כאשר נשמע הדבר לשל"ה אמר: הן אמת שר' יוסף שמואל למד ויודע כל התורה כולה והרביץ תורה לרבים, אבל אני הרבצתי מוסר ויראה והוא לא. הסכימו בי"ד של מעלה שאחזור לתלמידיי לעורר אתכם על הענין הגדול של לימוד מוסר ויראת שמים, והנני מבקש שתקבלו על עצמכם ללמוד בספרי מוסר", ומיד נעלם מהם. סיים הגרי"ז סגל ואמר: מדוע תצטרכו לחכות עד שאעלה לעולם האמת ואחזור להגיד לכם שצריכים ללמוד מוסר? כבר עכשיו הנני מודיע לכם את גודל החיוב ללמוד מוסר...

אברך בן תורה נכנס אצל הגה"ק הסטייפלר זצ"ל לקבל הדרכה בלימוד. משסיים קם ללכת לדרכו, והגאון קורא אחריו לחזור

והעיר לו: אל תשכח לעזור בבית – הינך בן תורה מתמיד, ועליך לדעת שגם בני הבית דורשים תשומת לב, כשתחזור הביתה שאל את זוגתך אם עזרתך דרושה בדבר מה. טען האברך: אשתי הינה יראת שמים ובכל ליבה חפצה היא שאקדיש כל זמני לתורה. השיב הסטייפלר: זוהי מצוה שלה, המצוה שלך הוא לעזור לה ככל שתוכל.

בספר "תורת חיים" - בריסק (עמ' רנ"ה) הביא, שהגאון רבי זאב צ'צ'יק זצ"ל, מיקירי קרתא דירושלים, נכנס פעם למרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל ביום החלאקה של בנו הקטן, וביקש ברכה עבור הילד, ואמר לו הגרי"ז: בודאי אתם רוצים ברכה שיהיה תלמיד חכם – "תלמיד חכם" הוא יהיה כפי ערך שהאבא ילמד אתו, ו"ירא שמים" הוא יהיה כפי ריבוי הדמעות שהאמא תשפוך עבורו.

וכן הביא שם (עמוד קי"א), שסיפר הגאון רבי רפאל הלוי סולובייצ'יק זצ"ל, בנו של הגרי"ז זצ"ל, באחת הפעמים שיצא עמי אבא לטיולו היומי כדרכו לצורך בריאותו, הופיע אחד באמצע הטיול לקראתם, ואמר בזה"ל: בְּרִיסקָע'ר רַב, אֵיךְ בֵּין אֵיךְ מְקַנָּא! (מקנא אני בכם), הלא אחרי השואה האיומה היו בכל בית ובית אבידות בנפש, כי כמעט בכל משפחה ומשפחה יש אחד שיצא לתרבות רעה, לקומיניזם, או מזרחי, ואילו אצל הרב, כל בניו הולכים בדרך התורה וכו'.

הגרי"ז כאילו נאלם דום ולא השיב מאומה, והלה פנה והלך לו לדרכו. רבי רפאל המשיך לדבר עם אביו, וכך נמשך כל הזמן. לפתע פנה הגרי"ז אל בנו ואמר "זיי וויסען דען וויפיל טייקען טָךְערען

כ'האב פאָרנאָסן ווען אַיך האָב געווינט די ווינאַלאַך פון מיינע קינדער ווען זיי זענען קליין געווען?" (וכי יודעים הם כמה נחלי דמעות שפכתי בעת שנדנדתי את עריסתם של ילְדֵי כשהיו פעוטים).

מסופר, שבתקופה הראשונה של החסידות, היה גדול מסויים שנסע לאחד מגדולי הצדיקים וחזר ממנו מלא התפעלות ונעשה לחסיד שלו. כשנשאל "מה ראית אצלו?", השיב ואמר: ראיתי שיש ריבוננו של עולם. התפלאו השומעים ושאלו: וכי עד עכשיו לא ידעת זאת? אמר הגדול: אמנם כן עד עתה גם כן ידעתי מזה, אכן רק "ידעתי" לא "ראיתי", אצל הצדיק הזה "ראיתי" יראת שמים, וכשרואים יראת שמים זה משפיע...

סיפר לי הרה"ג ר' מאיר ברוך שטיין שליט"א בעמח"ס "דער קוואל פון חיזוק", שבהיותו מלמד דרדקי נכנס פעם אצל זקנו מרן הגה"ק מוויזשניץ-מאנסי זי"ע והרבי שאל אותו אודות איזה תלמיד שבכתה שלו מה מצבו הרוחני, ומספר ר' מאיר ברוך, שבתחילה התחיל לומר לרבי את מצבו בלימוד התורה בידיעותיו ובציוני המבחנים שלו, אך הרבי העיר ואמר לו "תחילה תספר לי מה מצב היראת שמים שלו"...

א יונגערמאן האט אמאל געהערט א פייערדיגע דרשה אז ס'זאל נישט דורכגיין קיין טאג וואס א מענטש זאל נישט טון קיין דבר חסד. ער גייט ארויס פון ביהמ"ד מיט א פעסטע קבלה אז דער טאג וועט נישט דורכגיין אן טון א טובה פאר א צווייטן איד. זעט ער פלוצים ווי א פרוי קומט ארויס פון געשעפט און מוטשעט זיך מיט שווערע פעק אין די הענט און קליינע קינדער צו דער זייט. ער גייט צו עטוואס נענטער צו וועלן ארויסהעלפן און ער זעט ווי ס'איז גאר זיין אייגענע פרוי. "נעם אהיים מיין שלית און תפילין ביטע", בעט ער איר.

הגה"צ אב"ד סאנטוב שליט"א אין גליון 'נועם שיח' לכבוד פורים.

WITH ENTHUSIASM WE GO!

Divrei Chizuk as Shuls Reopen Post-Corona

BY RAV SHLOMO ZALMAN FRIEDMAN • ROV, K'HAL ZICHRON ELAZAR SANTOV, LAKEWOOD, NJ

Beveis Elokim nehalech berogesh—in the House of Hashem we will go with emotion (Te-hillim 55:15). Chasdei Hashem ki lo samnu, ki lo cholu rachamov—the kindnesses of Hashem never cease; His mercies never end (Eicha 3:2).

The shuls have reopened. We no longer have to daven at home, we no longer have to daven outside, and we don't have to be afraid that someone is going to inform on those who enter a *bais medrash*. All of us are filled with emotion, and when we go to shul, we go with joy, with excitement—*beveis Elokim nehalech berogesh*.

Can We Fathom the Tremendous Gift?

But let us reflect on the way things were before this situation. When we were back in shul, we davened with a *brin*, with vibrancy, with excitement. But how did the “*nehalech*” look? Were we really excited that we are going to shul? Did we express gratitude to Hashem specifically for the merit of being able to daven in shul?

Rav Nuta Zeinwirth was once seen walking the Yerushalmi streets with his eyes closed. He tapped his way, as if unable to see. People looked on, baffled, and wondering what happened. Suddenly, he opened his eyes and began to dance and sing.

“I am on my way to davening,” he explained. “I am going to make the *brocha* of *Yotzer Hame'oros*. I thought to myself, can I possibly fathom the gift of *Yotzer Hame'oros*? Can I grasp the *chesed* from Hashem that it is light outside and we can see? We make the *brocha* of *Poke'ach Ivrim* each day. Do I know what it means for a person to be blind? Do I know what darkness is? Can I properly understand the *chesed* of Hashem that I am able see?”

“That is why I pretended to be blind! I saw what darkness means. I saw to what extent a blind person struggles. Suddenly, I opened my eyes, and it became light, I could see! Now I can make the *brocha* with an intense joy, with a genuine sense of gratitude. That is why I am so happy,” Rav Nuta concluded.

A Bit of Reflection

Let's reflect on what we've been through these past few months. Let us not forget what it was like for us to be locked in our homes, when we cried, “*Hotzi'ah mimassar nafshi—take my soul out of confinement!*” (*Te-hillim* 142:8) Even when we were permitted to daven with a small group, with all kinds of regulations, it wasn't pleasant. There were times when we were in front of *shuls* to make sure that no one

would come in to daven. It was hard to believe that we were in America...

During that time, I davened in a *shul* with small *minyanim*, by invitation only, in a safe and legal manner. One day, the police stormed in. Outside, there were police cars with lights flashing. Even when it was clarified that everything was done according to regulations—it was a small *minyan*, spread out, each person had their own table, everyone was wearing gloves and a mask—nevertheless, every person present received a ticket. I kept the ticket so that I shouldn't forget what *matzav* we were in. Now, it's still in our bones; when we come into the *bais medrash*, we still come with joy and emotion.

Let us carry this enthusiasm with us. *Rosh Hashanah* is called *Yom Hazikaron*, because every Jew feels a *hisorerus* on this holy day, and we must remember that feeling throughout the year. Let us not forget the excitement we feel when we enter the *bais medrash*. Even when it will once again become a routine thing, we should still go to *bais medrash* with tremendous joy, praising and thanking Hashem for the fact that we are now able to do so.

“Nature” Is the Greatest Miracle

Chazal say in Avos (5:5) “Asarah nissim na'asu l'avoseim beBais Hamikdash—Ten miracles were performed for our forefathers in the Bais Hamikdash: No woman ever miscarried because of the smell of the holy meat; the holy meat never spoiled; never was a fly seen in the slaughterhouse...”

Not one of the things listed is an open miracle. There was nothing on the scale of *Krias Yam Suf*. All these are things that didn't happen. Rav Mechelel Abramsky would say, “When everything goes smoothly, without any hitches, that is the biggest miracle! And for that, we offer the greatest gratitude and praise to *Hakadosh Boruch Hu*. This was the genre of these ten miracles performed in the *Bais Hamikdash*.”

A man once made a big *kiddush* in shul. When asked why he was making a *kiddush*, he replied that he had been walking in the street and was struck by a car. Miraculously, he survived unscathed. So he was making a *kiddush* to thank Hashem.

The next week, another person in the same shul made a *kiddush*. When asked why, he answered, “I was walking in the street and I didn't get run over by a car!”

When we come to the *bais medrash* and the door is not locked, when we come to the *mikveh* and the door is open, when we are able to daven without being afraid of police pulling us outside—for that alone we must praise *Hakadosh Boruch Hu*: *Beveis Elokim nehalech berogesh!*

The Rebbe Reb Bunim said, “*Mah godlu ma'asecha Hashem*”—How great are Your actions, Hashem. In daily life, when everything goes smoothly, it is a tremendous *chesed*; it is truly miraculous and wonderful. But “*Me'od anah machivososchi*”—I have to delve deep into my thoughts to understand how it is possible that “*ish ba'ar lo yeidu uskil lo yavin es zos*.” How can a person not understand that every single thing in life is miracles and wonders? Instead, he thinks it is all coincidence and the course of nature—only when he sees a supernatural miracle, does he wake up and thank Hashem.

Hashem Always Wants to Hear from Us

There is a beautiful *vort* from Rav Yechezkel Levinstein: A person usually only remembers to turn to *Hakadosh Boruch Hu* when he emerges from a distressing situation. When everything goes well, he forgets to thank and praise Hashem.

This is a tremendous mistake. The *Ribono shel Olam* wants the person to turn to Him—if the person only does so when he is in distress, Hashem will *ch'v* beset him with troubles so that the *Yid* should cry out to Him. But when a person communicates with Hashem when things are good—when the doors of the *bais medrash* are not closed, he praises Hashem—Hashem will bestow good things upon him so that he should continue to praise and express gratitude to Him.

Someone close to the *Bais Yisroel* of Ger once needed a favor from a certain person, so he wrote a letter laying out his request. In time, the person granted the favor, and the recipient thanked his benefactor profusely. The *Bais Yisroel* then pointed out: When you needed this, *Yid* to do you a favor, you wrote him a beautiful letter—now, when you need to thank him, it's not enough to just say “thank you” orally? That's not right.

We learn that when a person would bring *Bikkurin*, the *posuk* says (*Devorim* 26:5), “*v'anisa v'amarta—and you shall proclaim and say.*” *Rashi* says that this denotes a loud proclamation. However, *Chazal say in Brachos* (24b), “One who raises his voice in prayer is one of the false prophets.” If that's the case, why is a person expected to raise his voice when bringing *Bikkurin*?

The whole *Viduy Bikkurin* is a manifestation of *hakoras hatov*, expressing gratitude. As *Rashi says* (*Devorim* 26:3) “And you will say to Him—that you are not ungrateful.” When a Jew asks the *Ribono shel Olam* for something, he raises his voice and cries, “*Ana Hashem hoshia na!*”

Therefore, when he now thanks Hashem, he should not be ungrateful, and should thank Hashem exactly the same way that he pleaded to Him—which was with a loud voice.

So when we now express our gratitude to *Hakadosh Boruch Hu*, when we come to the *bais medrash* with *simcha*, *beveis Elokim nehalech berogesh*, we have to raise our voices and scream, “Father in Heaven, I thank You and praise You: Are you so good, so kind to us!”

Let's Not Run Away

As noted, *Rosh Hashanah* is called *Yom Hazikaron*. Every *Yid* feels an awakening on this day, and it is important to continue this *hisorerus* for the rest of the year. A person also undertakes *kabbalos* on *Rosh Hashanah*, and it should be a *Yom Hazikaron*—we should remember these *kabbalos* as a whole year.

Now that we are *zoche* to go back to shul, people are surely undertaking *kabbalos* relating to preserving the sanctity of the shul. Much has been spoken about turning off telephones in shul. I would like to add something else.

At this time, when everyone is rejoicing about going back into shul, we should take care not to rush out of the *bais medrash*. When it comes to *Aleinu*, there are those who already have one foot out the door—while those who are “*medakdek*” already have two feet out the door...

Rav Shalom Schwadron would say, “*Aleinu* is not *Tefillas Haderech*. So why do we say it when we're on the way [out]?” Rav Meichel Biderman added: “The bags get packed at *Ein K'Elokeinu*,” referring to people who take off their *tefillin* at that point.

Let's remember how we davened and cried, *I want to go back to shul!* Let's not forget how on *Pesach*, we said *Tefillas Tal* alone, and our hearts ached. Now that we have gotten here, let's not run away so fast. Davening ends after *Aleinu*, and that's when we should start taking off *tefillin*. On *Shabbos*, davening ends after *Anin Zemros*. We still have the intense emotions of going back to daven in the *bais medrash*—let's undertake to stay until the end of davening.

Hashem should help that our *tefillin* should be accepted willingly. And when we thank and praise Hashem for the *chasadim* He bestows upon us, He will surely want us to continue praising and thanking Him—and thus will bestow upon us an abundance of good. May we all merit children, health and *parnosah*, and merit to welcome *Moshiach tzidkem* speedily in our day, amen!

These *divrei chizuk* were originally delivered in Yiddish, and have been translated and adapted by Yated staff.

וברוח דברים אלה הנה משא דבר ה' מאת הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד סאנטוב ליקווד

אחים יקרים! הבה ונתבוננה מה עברנו בתקופה האחרונה, הבה ולא נשכח את אלו שהיו סגורים ומבודדים בביתם וצעקו במר ליבם "הוציאה ממסגר נפשי" (תהלים קמ"ב, ח'), ואפילו כשהיו מתקיימים מניינים מצומצמים כפי דרישת הרשויות. בליל יו"ט ראשון של פסח עמדה מכונית של המשטרה ליד בית מדרשינו להשגיח שאף אחד לא ירהיב בנפשו חלילה להיכנס לתוך בית המדרש להתפלל!! לא הרגשתי כאילו אני עומד על אדמת אמעריקא...

כשהיה כאן מצב קשה, בפרט באיזור שלנו שעשו בעיות לאלה שרצו להתפלל במניין, על אף ששומרים על כל הכללים וההוראות, קיבלתי רשות מיוחדת להתפלל בבית המדרש "תולדות מרדכי וויזשניץ", שם התקיימו מניינים מצומצמים, רק לאלו שקבלו רשות להיכנס להתפלל.

ביום אחד בעת תפילת שחרית, פרצו פנימה כמה שוטרים, כאשר בחוץ עומדים כמה מכוניות של המשטרה, והיה נדמה כאילו הם מתעסקים כאן בפריצה הכי הגדולה בדורנו, ואף כאשר הראנו להם שאנו מקיימים את התפילות כפי כל הכללים של הרשויות, והיו רק כמה מתפללים, כאשר לכל אחד יש שולחן מיוחד והוא עומד רחוק מחברו, וכל אחד לבוש בכפפות ומסכה על פניו, עם כל זאת לא עזר לנו, והשוטרים התעקשו על איזה שטות שזה לא לפי התקנות, וכל אחד קיבל טיקעט, שאם יצאו "חייב" במשפט, יכולים לקבל קנס על סך אלף דולר וששה חדשים בבית הסוהר, ואין לתאר איך שהרגשתי אז...

את הקנס [טיקעט] שקיבלתי הנחתי למשמרת כדי שאזכור באיזה מצב קשה עמדנו, ואכן, אמנם כעת כאשר חוזרים לבית המדרש להתפלל, עדיין חקוק בעצמותינו המצב הנורא בה עמדנו עד לפני זמן מה כאשר לא הורשנו להתפלל בבית המדרש, וכעת כאשר הולכים להתפלל בבית המדרש, אנו מלאים שמחה והתרגשות גדולה, וכלשון הפסוק "בבית אלקים נהלך ברגש", אבל מה שמוטל עלינו, הוא, לקחת עמנו את ההרגשה הזאת לזמנים הטובים שיבואו עלינו לטובה ולברכה.

משולחן הקוראים

ב"ה, שלום רב להנהלת מכון "אפריון לשלמה" הי"ו המו"ל תורת הגה"צ אב"ד סאנטוב שליט"א יישר כח על הגליון הנפלא "נועם שיח" שהוא מלא תוכן עם הרבה מוסר השכל.

ברצוני להעיר עמ"ש בנוגע הבכ"ה של הרה"ק מסאטמאר ז"ל כאשר הבדחן חיקה אותו, והרה"ק בכה מחשש שהוא מחקה את עצמו (עי' "נועם שיח" מס' 169) - **שכמובן שמעשה זה לא היה במציאות מחמת כמה טעמים.**

האחד, כי במשך כ"ב שנותיו בארה"ב כאשר היה בכוחותיו ובבריאות השלימות לא ישב בחתונה נוכח בדחן שניסה לחקות אותו ברבים.

והשני, כי במציאות ידוע שמעשה זה היה אצל זקיניו ה"ייטב לב" ז"ל, שבדרכו להיכנס לשיעור אצל תלמידיו, שמע מאחורי הדלת איך שאחד התלמידים אומר שיעור בקול רם, והוא מחקה את ה"ייטב לב" בכל התנועות וסגנון דיבורו, וה"ייטב לב" פרץ בבכי ואמר כנ"ל.

יישר כוחכם וחיילכם לאורייתא, ותצליתו לזכות את הרבים בגליונות והאמרים הנפלאים.

בכבוד רב, שמואל שלמה טעללער

לכבוד האי כתבא רבא הרה"ג ר' שמואל שלמה טעללער שליט"א מנהל "בית רחל" בקרית יואל מכתבכם הגיענו, ולאור מעלת הכותב הנכבד הגנו להשיב על דבריו כדלהלן:

אנו במערכת "אפריון לשלמה" כותבים את דברי הרב שליט"א מילה במילה, והם מתפרסמים בגליון "נועם שיח", וכידוע שדברי הרב בנויים על מקורות מוסמכים וגאמנים, ולכן נפלאנו מאוד על דברי כ"ת שכאילו הדברים אינם מדויקים, ולאור הפליאה שבדבר, החלטנו להתחקות היטב אחר מקור העובדא, ולהעמיד את הדברים על זיוקם ומכונם. פנינו להרב שליט"א, ושאלנו אותו על מקור דבריו, וקיבלנו מאת הרב כמה מקורות נאמנים מוותיקי תלמידי הגה"ק מסאטמאר זי"ע על אמיתות הסיפור. ופנינו לאחד המקורות הנכבדים, ה"ה הגאון הגדול רבי מרדכי מנדל שווארץ שליט"א ראש הכולל בראד - אביו של מחותנו של הרב ה"ה כ"ק הגה"צ גאב"ד בראד שליט"א - וביקשנו ממנו שיואל לספר לנו שוב את הסיפור בדיוק נמרץ, והגאון שליט"א נענה לקריאתנו והקדיש לנו מזמנו היקר, ואמר לנו כך:

ראשית כל דבר, יש לחלוק על ה"הקביעה המוחלטת" כאילו שהרה"ק מסאטמאר זי"ע לא השתתף בחתונות, שכן אמנם לא אירע שהשתתף במצוה טאנץ אלא לעתים רחוקות, ובכן, לא מן הנמנע שגם שמע דברי בדחנות במצוה טאנץ. שנית, אם תדייקו היטב במה שכתבנו ב"נועם שיח", לא כתבנו שהיה זה ב"מצוה טאנץ", אלא שהיה "בעת החתונה", ואולי אין ידוע לכם שבעבר היה מנהג לומר דברי בדחנות "באמצע סעודת החתונה" (בנוסף לקבלת פנים ומצוה טאנץ - וכן נהג הבדחן המפורסם ר' חיים מנדל מרמלשטיין ז"ל) - וזה ברור שהרבי כן השתתף בחתונות. והוא (הגאון שליט"א) בעצמו השתתף בכמה חתונות בהם היה נוכח הרבי זי"ע.

ולגופו של עובדא, אמר לנו הגאון ראש הכולל בראד שליט"א, שהוא שמע את הסיפור הזה מאת הרה"ג רבי אברהם רזניק שליט"א, מתלמידי ישיבת מיר, שגלה לשנחאי בשנות השואה, והיה ממיסדי ביהמ"ד מיר בבארא פארק לאחר השואה - שהוא בעצמו השתתף באותו חתונה, בעת שהרבי מסאטמאר השתתף שם, והוא בעצמו שמע "בסעודת החתונה" את דברי הבדחן - שקרא אותו "מרשליק" - "ליצן" (שלא ידע שיש דבר כזה כ"בדחן") - איך שבהסכמת הרבי חיקה גם את הרבי, והוא בעצמו ראה את הרבי בוכה ומתאונן שמא הוא גם מחקה את עצמו!!

ובכן, אלו הם גופם של דברים, בנויים ומיוסדים על יסודות איתנים מוצקים וגאמנים.

בכבוד רב, הנהלת מכון "אפריון לשלמה"

ראיתי בגליון "נועם שיח" סיפור אודות הרבי שליט"א...

סיפר לי הרה"ח ר' אליעזר יודא פויגל שליט"א מנהל כללי של רשת הכוללים חסידי ראחמיסטריווקא, שלאחרונה השתתף במסיבת "לחיים" בביתו של זקן האדמורי"ם - כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, לכבוד השידוך שליסן אצל אחד מחסידי, ובאמצע מעמד ה"לחיים", ניגש אל הרבי הסבא של הכלה הרה"ג ר' יצחק שרגא גראס שליט"א מח"ס "חיים שיש בהם", ואמר להרבי שראה בגליון "נועם שיח" (ראה "נועם שיח" מס' 139) סיפור מעניין מאוד אודות הרבי שליט"א, שהרבי הורה לאחד מנכדיו להתנהג באופן אחר מהמקובל בבית אבותיו, כדי להעמיד עצמו למסגרת הישיבה בה הוא לומד, והוא רוצה לשמוע מאת הרבי אם אכן הורה כן הרבי לנכדו, וגם רוצה לשמוע מפי הרבי את הסיפור עם כל הפרטים המדוייקים.

אמר לו הרבי: הנה לספר כעת את הסיפור עם כל הפרטים המדוייקים, אינני זוכר כרגע, אבל בנוגע להוראתי לנכדי, בודאי שכך אמרתי לו, וכך צריכים לעשות...

FOOD *for*
THOUGHT

tish.

Several grandsons of the Rachmas-trivke Rebbe of Boro Park were *talmidim* of the *yeshiva* at the time. The *minhag* in Rachmas-trivke is to be *makpid* not to make an early *Shabbos*, even if one is scrupulous about repeating *Krias Shema* later on at night. These grandsons were thus unsure of what to do. On one hand, the *yeshiva* would be making an early *Shabbos*. On the other hand, the *minhag* of their family is to *daven* on Friday night *bizmano*, only once it is night. Should they *daven* together with the *bochurim* of the *yeshiva* or should they wait until later and then *daven* by themselves, *b'yechidus*? They presented this question to their *zaide*, the Rachmas-trivke Rebbe.

The Rebbe was unequivocal. "A *bochur* who learns in *yeshiva* may not veer from the rules and schedule of the *yeshiva*. A *bochur* doesn't have his own 'clock' or his own '*minhagim*' in *yeshiva*. What the *yeshiva* does is what he must do.

He must defer completely to the *yeshiva* in this regard. Thus, if they are *davening* earlier, then he should do so too. It is incumbent on him to follow whatever is decided upon by the *hanhulas hayeshiva*."

WHAT THE YESHIVA DOES

BY R' YITZCHOK HISIGER

Rav Shlomo Zalman Friedman, *rov* of Khal Zichron Elazar-Santov in Lakewood, related the following story told to him by Rav Yechiel Michel Daskal, *rosh yeshiva* of Yeshivas Tzemach Tzaddik-Vizhnitz of Boro Park.

One time, during the summer, when Rav Daskal's *yeshiva* was in the Catskills for a *Shabbos hisvaadus*, the *hanhalah* of the *yeshiva* wished to have a lengthy *tish* on Friday night for the *bochurim*. However, the fact that *Shabbos* during the summer starts very late made this difficult. It was thus decided to make an "early *Shabbos*," being *mekabel Shabbos* and *davening Maariv* early, providing more time for the anticipated

